

Csók István (1865-1961)

A darázsi plébánián

Olaj, vászon 80x94 cm

Jelezve jobbra lent: Csók Darázs 909

Irodalom

- Csók István: Emlékezéseim Budapest, 1945, 1990.
- Farkas Zoltán: Csók István Budapest, 1957.
- (Cyranó): Csók István Élet, 1914. március 1. 9.sz. 281-282.

Kiállítás:

- Csók István kiállítása OMKT 1914. 138. kép
- Csók István emlékkiállítása Magyar Nemzeti Galéria, 1965. Telepy Katalin bevezető tanulmányával. 58. kép

Proveniencia

1914-ben a Könyves Kálmán Céh tulajdonában volt, 1965-ben Bognár Tibor gyűjteményének darabjaként szerepelt a MNG kiállításán.

Csók István festői pályája rendkívül jól indult. Már 1889-ben, *Krumplitiszogatók* című kompozíciójára *mention honorable*-t kapott a párizsi Salonban, majd alig egy évvel később bemutatta a budapesti Műcsarnokban *Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre* című képét, amely 1891-ben a párizsi Salon harmadosztályú érmét nyerte, 1894-ben az antwerpeni kiállításon első osztályú aranyérmét, az 1900-as párizsi világkiállításon pedig aranyérmét kapott. Hasonló sikere volt az 1891-ben festett *Árváknak* is, amely a Képzőművészeti Társulat nagydíját, majd 1894-ben Bécsben az osztrák állami nagydíjat szerezte meg a művésznek.

Ilyen előzmények után festette Csók élete legnagyobb kompozícióját, a *Báthory Erzsébetet*, amelyet azonban itthon nem fogadtak kellő megértéssel. Az előre megígért állami vásárlás elmaradt és a kritika is jobbra a mű különös hangulatát, szokatlanságát hangsúlyozta. A súlyosan megbántott művészt az sem vigasztalta, hogy 1897-ben a müncheni nemzetközi kiállításon első osztályú aranyérmét nyert. A *Báthoryval* elszenvedett fiaskót akarta helyreütni Csók a következő években festett, majd rendre feldarabolt nagy kompozícióival. Nem lehet eléggé sajnálni, hogy a Nagybányán készült *Isten hozzád, szerelmem!*, és a *Krisztus és Vénusz*, amely a Műcsarnok 1899-es kiállításán *És szabadíts meg minket a gonosztól* címet viselte, egyaránt megsemmisült.

“Az 19...ki (1902 B. J.) tárlaton aztán beállt a katasztrófa. Krisztus és a bűnös asszony volt a kép címe, amit kiállítottam. Ezúttal is három színfolt dominált a képen. A templom sötét háttéréből élesen vált ki a térdelő bűnös asszony aranybrokátba burkolt alakja. Balra a zsidók hadonászó tömegében egy rabbinus sárga kaftánja vonta magára a figyelmet. (...) Többen álltunk a kép előtt, de hogy kik, már nem tudom.

Egyszerre csak ott terem Paur Géza, aki Telepy bácsi után fötitkára most is még a Műcsarnoknak. Már Münchenben szoros barátság fűzött össze bennünket. Sárga kaftán, sárga kaftán, Pistikám így szólt... No, persze, tavaly Ferenczy,* az idén te. Gratulálok. Ezzel tovább ment, de máris ott állt Kernstock, az utánam következő generáció legtöbbet ígérő jelensége. Ő Münchenben még, az Árvák kiállításakor félénk tisztelettel nézett rám. Most vállamra tette kezét, s jóakaróulag csak ennyit mondott: Jól van ez tetőled, Pista.” (Csók István: Emlékezéseim, Budapest 1990. 146147.) *Célsz Ferenczy Károly képére: Józsefet eladják testvérei.

Ezután határozta el Csók, hogy megnősül és kiköltözik Párizsba. Életének legboldogabb, ragyogó és harmonikus időszaka volt az 1903-1910 között eltelt hét esztendő.

“A világ kultúrközpontjában élhettem. Házasesetem a legideálisabb, barátaim a leghűségesebbek. Lelkém felfrissülhetett a nagyszerű impressziókon, melyeket csak Párizs és környéke nyújthat egyedül a világon. És ekkor kapcsolódott döntő súllyal a Salon d'Automne, képeim stílusának kialakításához. Bizony évekig tartott, míg lemúlt szemeimről a hályog, mely megakadályozta tisztánlátásomat, míg felismertem az ifjú francia művészgárda, Matisse, Maurice Denis, Van Dongen, Vlaminck, Derain törekvéseit, kik a legmagasabbat a művészetben önmagukat adták! Mondhatatlan öröömre a sajtó hasonló önállóságra törekvő szellemet vélte képeimben felfedezni.”

Csók a nyarakat rendszeresen a Dunántúlon, Tolna és Baranya megyében töltötte, s színgazdag képeivel ő tette általánosan ismertté a sárközi és öcsényi parasztság festői vi-seletét. A sorozat még Párizsba költözése előtt indult az *Öcsényi keresztelővel* (1902), majd a *Mézevőkkel* és a *Teknővájó cigányokkal* folytatódott (1903). Ezekből a képekből azonban, mint maga is írja, valami hiányzott. És valamiből túl sok volt: túltengett bennük a néprajz. Párizs, a Salon d'Automne festői kellett ahhoz, hogy a néprajzi téma festői problémává váljék.

1905 nyarától kezdve többnyire Mohács környékén dolgozott. A sokác nők pazar ruházata, a vidék frissessége, ragyogó fényei kifogyhatatlan tárházát jelentették az újabb és újabb festői témáknak. Darázs, ez a jobbra sokácok lakta Dunamenti kis község többször megjelenik tájképein, figurális kompozícióin. Ismerünk 1905-ből, 1907-ből származó darázsi képeket (*Darázsi táj* 1905., *Darázsi részlet* 1907), de a leghosszabban 1909-ben időzött itt a festő. Ekkor készült a *Darázsi részlet* (Csók 1914. 42.), *A darázsi plébános* (Csók 1914. 116. Újlaki Dezső tulajdona), a *Darázsi fejfa* (Csók 1914. 135.) valamint az itt látható *A darázsi plébánosnál* (Csók 1914. 138.).

Csók, aki *Árvák* című képén oly példamutató megoldását

adta a “fekete szín használata tilos” elvnek, mely az 1890-es évek elején a “finom naturalisták” egyik kedvelt jelszava volt, jelen képen azzal kísérletezik, hogy egy nagy fekete foltot úgy építsen be a kép központi helyére, hogy az ne egy negatív tér, hanem kidomborodó, anyagi tulajdonsággal bíró forma legyen. Ezt a fekete foltot hivatott ellensúlyozni a sokác népviseletbe öltözött pár fehér vászonneműje, és ennek tömörszerűségét oldják a virágzó bokor festőkéssel felrakott zöld-rózsaszín foltjai. Ugyanakkor megmarad a fekete és a világos színek között feszülő ellentét, megmagyarázhatatlan, de jól érzékelhető nyugtalanságot közvetítve. Nem tudjuk, vajon ez az ifjú pár éppen örök hűséget fogad-e egymásnak, vagy örökre elválík. A virágba borult természet békéjét megtöri meg a darázsi plébános fekete reverendája. S hogy a kép mégsem ellentmondásos, köszönhető a mester hamisítatlan magyarságának, egyénisége kedvességének és enyhe szíve édes költészetének. (Petrovics Elek Csók Istvánról, MTA Művészettörténeti Intézete, Lexikongyűjtemény.)

B.J.

28.▲
Csók István (1865-1961)

A darázsi plébánián
Olaj, vászon 80x94 cm
Jelezve jobbra lent: Csók Darázs 909
Kikiáltási ár: 1.500.000 Ft